

Osobine nastavnika i obrazovni ishodi - Što čini uspješnog nastavnika?

Mrazović, Valentina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:340702>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-12-09**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski sveučilišni jednopredmetni studij Psihologija

Valentina Mrazović

**OSOBINE NASTAVNIKA I OBRAZOVNI ISHODI – ŠTO ČINI
USPJEŠNOG NASTAVNIKA?**

Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Gabrijela Vrdoljak

Osijek, 2022. godine

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

Preddiplomski sveučilišni jednopredmetni studij Psihologija

Valentina Mrazović

**OSOBINE NASTAVNIKA I OBRAZOVNI ISHODI – ŠTO ČINI
USPJEŠNOG NASTAVNIKA?**

Završni rad

Društvene znanosti, polje psihologija, grana školska psihologija i psihologija
obrazovanja

Mentorica: doc. dr. sc. Gabrijela Vrdoljak

Osijek, 2022. godine

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnog odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice

Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 29. kolovoz 2022.

Valentina Mrzović, 0122233625
ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. Osobine nastavnika.....	2
2.1 Eysenkova teorija ličnosti.....	5
2.2 Petofaktorski model ličnosti.....	7
3. Obrazovni ishodi.....	8
4. Učinkovit nastavnik.....	9
4.1 Odnos nastavnika i učenika.....	14
5. Kritički osvrt i implikacije.....	16
6. ZAKLJUČAK.....	16

7. LITERATURA.....	17
--------------------	----

SAŽETAK

Svrha ovog rada je opisati i objasniti uloge osobina nastavnika u obrazovnim ishodima te je cilj rada dati sažeti pregled dosadašnjih istraživanja i relevantnih teorija na temu rada. Nastavnik, kao jedan od najvažnijih faktora u obrazovanju, posreduje između učenika i obrazovnih ishoda. Pojedinačni postupci i intervencije nastavnika, odnosno učinci koje oni imaju na učenike, u velikoj su mjeri određeni osobnošću nastavnika. Drugim riječima, svaki nastavnik posjeduje individualne osobine ličnosti koje onda utječu na njegovo ponašanje te tako djeluju na ponašanje učenika, odnosno na njegov uspjeh. Postignuće učenika, kao važan aspekt obrazovnih ishoda, odražava kvalitetu obrazovanja dok ono podrazumijeva kvalitetno podučavanje. Osobnost nastavnika se ispostavila kao jedan od značajnijih elemenata učinkovitog podučavanja. Štoviše, mnogo se osobina

ispostavilo važnima za nastavničku profesiju no također je i kvalitetan odnos nastavnika i učenika neizostavan aspekt dobrog nastavnika. Nadalje, rad ima brojne implikacije u području obrazovanja, posebice u obrazovanju nastavnika i kasnijeg stručnog usavršavanja, te u procjeni njihova uspjeha.

Ključne riječi: osobine nastavnika, petofaktorski model, obrazovni ishodi, postignuće

1. UVOD

U današnje vrijeme biti nastavnik i nije tako jednostavan zadatak. Očekivanja društva o tome takav bi trebao biti nastavnik neprekidno rastu što poticajno djeluje na nastavnika da unapređuje vlastite osobine i kompetencije. Stoga, od velike je važnosti poznavanje osobina i kompetencija koje čine uspješnog nastavnika (Vanek i sur., 2021). Cilj ovog rada bio je dati sažeti pregled dosadašnjih istraživanja osobina nastavnika sa svrhom boljeg razumijevanja uloge osobina nastavnika u obrazovnim ishodima.

Nadalje, interes za istraživanjem osobina nastavnika potaknuo je razvoj teorije koja proučava nastavničke osobine iz različitih znanstvenih gledišta kao što su to psihologija,

sociologija i pedagogija. Naime, spomenuta teorija nastala je početkom 20. stoljeća te je nazvana pedeutologijom (Strugar, 2014). Kako se obrazovanje u to vrijeme masovno širilo u razvijenim državama, učinkovitost obrazovanja postalo je važnim pitanjem (Đigić, 2013). Stoga, nije iznenađujuće što se, u okviru odgojno-obrazovne psihologije, razmatralo o utjecaju nastavnika na uspjeh učenika u školi (Shuell, 1996; prema Šimić Šašić i Sorić, 2009). Istraživači su u različitim znanstvenim područjima utvrdili kako nastavnik može prouzročiti razlike u obrazovnom dostignuću učenika (Strugar, 2014).

Obrazovni ishodi jasno su definirana očekivanja koja to znanja, sposobnosti ili vrijednosti učenik treba usvojiti tijekom određene godine učenja i podučavanja (Letschert, 2004; prema Bošnjak, 2013). Štoviše, ti su ishodi dobar odraz kvalitete obrazovanja. Nastavnik se, kako posreduje između učenika i nastavnih ishoda, izdvaja kao jedan od važnijih faktora školske okoline koji pridonosi školskom uspjehu učenika (Đigić, 2013). Shodno tome, školski se uspjeh sagledava kroz dvije razine pri čemu se ona vanjska tiče akademskog postignuća, odnosno školskih ocjena dok se ona unutarnja tiče osobne procjene učenika, odnosno viđenja vlastitog akademskog postignuća u odnosu na uspjeh drugih i osobni uspjeh u prošlosti (Buljubašić Kuzmanović i Botić, 2011). Međutim, utjecaj nastavnika ne mora se nužno zadržavati samo na akademskom postignuću učenika. Znanje koje učenik, uz pomoć nastavnika, stekne tijekom obrazovanja može imati utjecaja i na kasniji život osobe kao i na cijelu generaciju mladih ljudi. Stoga, nastavnici imaju odgovornost mentora i voditelja u životima ljudi što posao nastavnika ne čini ni malo lakim zadatkom (Vrgoč, 2012).

Posao nastavnika dinamičan je i stalno promjenjiv. Uključuje organizaciju odgojno-obrazovnih procesa te se iziskuje od nastavnika da svojim obrazovanjem, znanjem pedagoških, didaktičkih, metodičkih i psiholoških temelja u zajedničkom radu s učenicima realizira odgojno-obrazovni cilj i zadaće te usmjerava učenika kroz cjelovit razvoj (Strugar, 1993). Štoviše, uloge nastavnika danas postaju brojnije i kompleksnije. Suvremeno osmišljena nastava ne samo da je usmjerena na podučavanje i stvaranje prilika za učenje već podrazumijeva i formiranje složenijih obrazovnih ishoda, kognitivnih kompetencija, ali i afektivnih, socijalnih i psihomotornih vještina (Pešikan, 2020; prema Radev i Pešikan, 2021). Dakle, nastavnik je posrednik u stjecanju znanja no osmišljava i poučne aktivnosti

pogodne za razvoj učenika te je vješt stručnjak koji služeći se prilikama stvara pogodnu okolinu za učenje koja odgovara potrebama učenika. Uz to svojom komunikacijom nastavnik utječe na školski uspjeh učenika i na cjeloviti razvoj učenika kao osobe kao i na njihove odnose u školskom okruženju, ali i na ostale socijalne odnose (Pešikan, 2020; prema Radev i Pešikan, 2021).

Nadalje, za osobu koja se bavi odgojem i obrazovanjem nerijetko se koriste izrazi poput naziva učitelj ili nastavnik (Vrgoč, 2012). Naziv nastavnik rabio se nakon Drugog svjetskog rata pa sve do kraja 20. stoljeća, no uz njega su se upotrebljavali i nazivi učitelj, stručni učitelj, profesor, nastavnik razredne nastave te nastavnik predmetne nastave. Danas se u Hrvatskoj za sve stručnjake koji se bave odgojem i obrazovanjem koristi stručni naziv učitelj s time da su u srednjim školama u ulozi učitelja profesori a na visokim sveučilištima nastavnici (Strugar, 2014). Slično tome, prema Međunarodnoj standardnoj klasifikaciji učiteljskih zanimanja svi oni koji vode nastavu na svim razinama obrazovanja, vrše istraživanja vezana uz odgoj i obrazovanje, rade s predškolskom djecom ili osobama sa smetnjama u razvoju su učitelji (Cindrić, 1995; prema Strugar, 2014). Dakle, nema općeprihvaćenog određenja osobe koja radi u odgojno-obrazovnoj djelatnosti te postoje različiti izrazi koji se u nazivanju upotrebljavaju.

2. Osobine nastavnika

Osobnost čini pojedinca posebnim i jedinstvenim, čime se izdvaja i razlikuje od ostalih ljudi (Vukasović, 2008; prema Strugar, 2014). U prilog tome, utvrđeno je da se učitelji međusobno razlikuju (Huang i Fraser, 2009; Timmermans, 2015; Vorkapić i sur., 2016). Nadalje, Pastuović (2012) je vidio osobnost kao mnoštvo osobina jednog pojedinca. Smatrao je da su osobine čovjeka relativno trajne i univerzalne i da djeluju na njegovo ponašanje u određenim situacijama. Prema Fulgosiu (1993) Eysenck je svojedobno uočio da je ličnost čovjeka relativno stabilna i trajna organizacija karaktera, temperamenta, intelekta i tjelesne konstitucije neke osobe o kojoj je ovisila osobna prilagodba pojedinca na okolinu. U psihologiji široko je prihvaćena definicija Larsena i Bussa (2008) da je ličnost skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca pri čemu se psihičke osobine tiču karakteristika po kojima se ljudi međusobno razlikuju no ujedno i nalikuju. Na primjer, neki nastavnik može

biti strpljiv što ga razlikuje od onih nestrpljivih no isto tako nastavnici koji su strpljivi međusobno su slični po tome što ne odustaju od poticanja i pomaganja u situacijama kada učeniku usvajanje gradiva teže padne. Uz to, Larsen i Buss (2008) mišljenja su da osobine ličnosti odražavaju prosječnu tendenciju neke osobe. Primjerice, iako i strpljiv nastavnik može u nekom trenutku ne tolerirati određeno ponašanje, u prosjeku će strpljiviji nastavnik češće tolerirati nepoželjno ili distraktibilno ponašanje učenika nego manje strpljiv nastavnik. Slično tome, McCrae i Costa (1990; prema Repišti, 2016) opisali su crte ličnosti, odnosno osobine kao individualno različite tendencije iskazivanja konzistentnih obrazaca mišljenja, osjećanja i ponašanja neke osobe. Spomenute crte ličnosti, uz dimenzije i dispozicije, izraz su za osobine ličnosti. Naime, koriste se razni termini za sastavne dijelove ličnosti, odnosno osobine ličnosti. Nadalje, prema Larsenu i Buss (2008) ličnost je organizirana po tome što su psihičke osobine i mehanizmi povezani na međusobno usklađen način te su psihičke osobine relativno trajne u vremenu, posebice u razdoblju odrasle dobi, te općenito konzistentne u različitim situacijama. Također, osobine utječu na to kako osoba percipira okolinu, selektivno bira situacije, evocira, odnosno izaziva reakciju kod drugih te manipulira drugima, tj. namjerno utječe na druge. Štoviše, središnji aspekti čovjekove ličnosti odnose se na adaptivno funkcioniranje, točnije na ostvarivanje ciljeva, suočavanje, prilagođavanje i nošenje s životnim izazovima i problemima. Dakle, ljudsko je ponašanje cilju usmjereno, funkcionalno i svrhovito. Nadalje, osobine ličnosti pokazale su se važnima iz tri razloga (Larsen i Buss, 2008). Pomažu u opisivanju ljudi i razumijevanju njihove ličnosti. Drugo, osobine su korisne u objašnjavanju ponašanja - zbog čega čovjek čini ono što čini. Kao treće, važne su za predviđanje ponašanja - primjerice, kakvi će se ljudi htjeti baviti zanimanjem nastavnika, tko će učinkovitije podučavati i slično.

Strugar (2014) je nastavničke osobine podijelio na osobne i pedagoške. Ono po čemu se razlikuju ove dvije vrste osobina je u mogućnosti ili nemogućnosti stjecanja tih osobina nastavnika tijekom obrazovanja. Osobne se osobine nastavnika ne mogu steći obrazovanjem. Osobne osobine nastavnika, nazvane još ljudskim osobinama, su one osobine koje osobu čine čovjekom. Štoviše, osobne osobine nastavnika prihvaćene su i poštivane od strane učenika, roditelja i društvene zajednice. Prema Strugaru (2014) osobne su se osobine pokazale uspješne u uspostavljanju međuljudskih odnosa, ponajviše odnosa s učenicima, ali i okolinom.

Neki su filozofi i pedagozi u prošlosti pridavali veliki značaj pojedinim osobnim osobinama nastavnika. Primjerice, Kvintilijan je smatrao kako bi najbolje bilo da znanost predaju najsposobniji učitelji te je naglašavao da bi učitelji trebali biti dobri ljudi koji bi bili roditeljski nastrojeni prema učeniku (Zaninović, 1985; prema Strugar, 2014). Rabelais je držao kako bi posao učitelja trebao biti jednostavan, ugodan i interesantan tako da pridonese pozitivnom raspoloženju učenika i dobroj emocionalnoj klimi u radu (Zaninović, 1985; prema Strugar, 2014). Komensky je smatrao da je učiteljsko zanimanje plemenito, da učitelj treba biti pravedan, vrijedan i jake volje te da je vrijedan te titule samo ako izazove duh slobodnog mišljenja i razvije osjećaj odgovornosti (Silov, 2002; prema Strugar, 2014). Nadalje, o idealnom učitelju pisao je i Tolstoj tvrdeći da „Kada učitelj sjedini ljubav prema poslu i prema učenicima - on je savršen učitelj“ (Silov, 2002; prema Strugar, 2014). Basariček je smatrao kako učitelj treba biti susretljiv, ljubazan i pošten (Silov, 2002; prema Strugar, 2014).

Na temelju nekih znanstvenih istraživanja prošlog stoljeća (Witty, 1947; Rickey, 1958; Fulgosi, 1966; prema Strugar, 1993) nađene su osobine nastavnika poput duhovitosti, optimizma, širokog interesa, samokritičnosti, prirodnosti, empatičnosti, samoregulacije, prilagodljivosti, strpljivosti i slično. Međutim, u posljednjih se godina istraživački interes sa osobnih osobina nastavnika promijenio na nastavničko ponašanje u nastavi te su se pokazatelji općeg učinka učenika zamijenjeni specifičnijim mjerama postignuća kao što su: angažman u učenju, specifične vještine čitanja i pisanja, motivacija i slično (Brophy, 1986; prema Šimić Šašić i Sorić, 2009).

Nadalje, pedagoške osobine nastavnika koje je Strugar (2014) još nazvao nastavnim osobinama, osobine su od značaja za izravan rad nastavnika u odgojno-obrazovnoj djelatnosti. Pedagoške su osobine sastavljene od karakterističnih i prepoznatljivih odgojno-obrazovnih aktivnosti nastavnika te su podijeljene na tri grupe nastavničkih osobina. Prvu skupinu čine znanja nastavnika stečena obrazovanjem u što je Strugar (2014) ubrajao temeljna znanja pedagogije, didaktike, metodike i psihologije. Shodno tome, Locke (Silov, 2002; prema Strugar, 2014) je isticao kako učitelj mora imati kvalitetno obrazovanje i poznavati svijet. Drugu skupinu čine osobine korisne za organiziranje odgoja i obrazovanja za što je važno poznavanje sposobnosti učenika. Treću skupinu čine osobine korisne za

ustupavljanje odnosa sa učenicima koji se prema Černševskom (Silov, 2002; prema Strugar, 2014) trebao temeljiti na poštivanju učenika dok se prema Vivesu (Silov, 2002; prema Strugar, 2014) trebao temeljiti na „psihičkoj blizini“ za što je potrebno poznavanje i razumijevanje težnji i potreba učenika. Međutim, prema Strugaru (1993) nastavnik posjeduje veći broj pedagoških osobina. Primjerice, planiranje i izvedba nastave, vrednovanje učenika ocjenama, ostvarivanje kvalitetnog odnosa sa učenicima, komuniciranje prožeto empatijom, motivacija učenika i slično.

Pedagoške osobine nastavnika prvenstveno uči i usvaja tijekom obrazovanja no može ih i razvijati. U prilog tome ide usporedba rada početnika, nastavnika bez iskustva i iskusnih nastavnika koju je opisao Strugar (2014). Za razliku od iskusnih nastavnika, pripravnici se češće u poslu nađu u problemima i dilemama poput toga što poduzeti u situaciji kada nastavnik ne bude dobro shvaćen od učenika ili kakav bi se pristup trebalo primijeniti u radu s učenicima koji sporije ili brže usvajaju gradivo od drugih ili kako postići disciplinu u učionici. S obzirom na iskustvo, Strugar (2014) je smatrao da se oni s više iskustva lakše nose s gore opisanim i sličnim problemima. Nadalje, za usavršavanje pedagoških osobina od važnosti su se pokazale tri komponente: razredna praksa, povratne informacije i kognitivna komponenta koja uključuje shvaćanje osobine promatranjem i proučavanjem (Strugar, 2014). Uz navedene komponente, od važnosti za razvoj pedagoških osobina pokazale su se i motivacija nastavnika te školska klima (Strugar, 2014). Radi jasnijeg razumijevanja kasnije spomenutih crta ličnosti koje su se pokazale važnima za učinkovit rad nastavnika, u nastavku su u radu izdvojene dvije teorije ličnosti iz domene dispozicija. Također, Larsen i Buss (2008) smatrali su da u području ličnosti zasada ne postoji jedna teorija koja bi u potpunosti obuhvatila ličnost stoga su izdvojene teorije ličnosti Eysencka te Coste i McCraea.

2.1. Eysenckova teorija ličnosti

Hans Eysenck bio je u svoje vrijeme jedan od najviše citiranih psihologa. Napisao je više od 40 knjiga i 700 članaka (Larsen i Buss, 2008). Štoviše, Eysenck se u jednom članku i osvrnuo na Freudovu psihoanalitičku teoriju. Iako je Freudu zamjerio nedovoljnu znanstvenost psihoanalize, hvalio je njegove ideje i njega kao autora koji je napokon uveo dašak živosti u psihologiju. Također, Freuda je hvalio i po tome što je prvi sasvim slobodno pričao o seksualnosti (Petz, 2006). Uz to, Eysenck je zaslužan za razvoj modela ličnosti koji

po njemu nosi naziv Eysenckov model ličnosti. Model je utemeljen na osobinama ličnosti za koje je Eysenckov mislio da su visoko nasljedne, tj. osobinama koje su imale biološku osnovu. U modelu su navedene tri osnovne dimenzije ličnosti: neuroticizam-emocionalna stabilnost, ekstraverzija-introverzija te psihoticizam. Nadalje, spomenute dispozicije hijerarhijski su strukturirane tako da svaka od tih triju čini širu dimenziju te obuhvaća veći broj užitih osobina (Larsen i Buss, 2008).

Primjerice, neuroticizam obuhvaća uže osobine poput mrzovoljnosti, napetosti, osjećaja krivnje, anksioznosti i slično. Neurotična osoba često je nervozna. S obzirom na to da su osobe visoke na neuroticizmu osjetljive i iritabilne, burno reagiraju na negativne afekte. Također, takve su osobe emocionalno pobuđenije kada se suočavaju sa svakidašnjim izazovima i stresom (Larsen i Buss, 2008). Neurotična osoba uskih je interesa, manje je energična te je usporena. Isto tako, pokazalo se kako visoko neurotičnoj osobi nedostaje ustrajnost, tjelesno je manje izdržljiva te se nerado napreže. Takve osobe podložne su i ponavljanju aktivnosti koje su se prije ispostavile kao nefunkcionalne. Za razliku od osoba koje postižu niže rezultate na toj dimenziji, osobe s visokim neuroticizmom su nezadovoljnije. Uz navedeno, neurotične su osobe društveno izolirane te su rijetko pripadnici nekih skupina (Fulgosi, 1993).

Nadalje, pod dimenzijom ekstraverzija-introverzija podrazumijevaju se dvije različite osobine ličnosti. U odnosu na introverte, ekstroverti se rado zabavljaju, imaju širi društveni krug ljudi, češće prilaze drugima kako bi s njima pričali i slično. Općenito su ekstrovertirane osobe bezbrižne i opuštene. Također, osobine poput druželjubivosti, nemirnosti, traženja uzbuđenja, dominacije neke su od užitih osobina opsežnije crte ličnosti ekstraverzije (Larsen i Buss, 2008). No ekstrovertirana je osoba i nestalna, kraće ustraje u određenoj aktivnosti i neprestano traži nove izazove (Fulgosi, 1993). Naspram njih, introverti su radije sami, imaju uži krug ljudi s kojima se druže te više uživaju u mirnijim aktivnostima, primjerice u čitanju knjiga. Katkada se svojoj okolini mogu učiniti kao hladne pomalo zatvorene osobe koje se rado odmaknu u osamu (Larsen i Buss, 2008).

Psihoticizam kao treća dimenzija bila je naknadno dodana u Eysenckov model ličnosti (Fulgosi, 1993). Ta je nadređena dimenzija uključivala niz užitih osobina poput bezosjećajnosti, antisocijalnosti, agresivnosti, egocentričnosti i slično. Osobe sa izraženim

psihoticizmom tipično su samotnjaci. Kako su bezosjećajni i tupi na tuđe emocije, mogu se ponašati neljudski i okrutno. S obzirom na to da su hiroviti često nepromišljeno reagiraju (Larsen i Buss, 2008). Međutim, psihotična osoba sklona je i traženju aktivnosti koje izazivaju jake podražaje. Uz to su i odvažni, pokazuju svidanje prema nesvakidašnjim događajima te u određenim situacijama zanemaruju prijetnju (Fulgosi, 1993).

2.2. Petofaktorski model ličnosti

Iako je nastalo mnogo različitih teorija ličnosti, petofaktorski model ličnosti Coste i Mc Craea (1990; prema Petz, 2006) do danas je teorija s najvećom potporom znanstvenika u području psihologije ličnosti. Osim što je model poznat pod nazivom petofaktorski model ličnosti, dobro je znan i pod nazivom „Big Five“, odnosno pet velikih zbog pet glavnih faktora od kojih se sastoji model. Tih pet faktora su: ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost ka iskustvu (Petz, 2006). No samo s tolikim brojem faktora nije moguće obuhvatiti svu složenost ličnosti. Stoga, svaki pojedini faktor podrazumijeva veći broj užih „faceta“, točnije njih šest, kojima se postiže širi spektar nekog faktora. Na primjer, faktor ugodnosti čine šest faceta kao što su: povjerljivosti, iskrenosti, altruizam, pomirljivost, skromnost i blagost (Larsen i Buss, 2008).

Ekstraverzija je osobina koja odražava stupanj u kojem pojedinac uživa u društvu, traži uzbuđenje i stimulaciju. Za ekstroverte karakteristično je da su izrazito uključeni u vanjski svijet utoliko da nerado provode vrijeme sami sa sobom. Općenito su osobe visoke na ekstraverziji energične, aktivne, pričljive, društvene, susretljive, otvorene te entuzijastične. Suprotno tome, pojedinci niski na ekstraverziji su opisani kao tihi, sramežljivi, povučeni ili rezervirani (Matz i sur., 2016). Aston i suradnici (2002; prema Larsen i Buss, 2008) također su istaknuli kako je težnja za društvenom pažnjom glavna karakteristika ekstraverata.

Nadalje, ugodnost je osobina koja se odnosi na to koliko je neka osoba spremna surađivati, teži društvenom skladu, kako izražava svoja mišljenja te upravlja odnosima. Ugodne osobe generalno su smatrane pouzdanima, meka srca, velikodušnima i simpatičnima. Za razliku od osoba visoke na ugodnosti, osobe niske na ugodnosti su agresivne, natjecateljski nastrojene, tvrdoglave te samouvjerene (Matz i sur., 2016).

Osobina savjesnosti odraz je preferencije ljudi ka naginjanju organiziranijem ili fleksibilnijem stilu života. Stoga su osobe visoke na savjesnosti zabrinute načinom kojim kontroliraju, reguliraju i usmjeravaju vlastite impulse. Savjesne osobe mogu se okarakterizirati kao organizirani, pouzdani te učinkoviti pojedinci koji teže perfekcionizmu. Nasuprot tome, osobe niske na savjesnosti mogu biti neoprezne, odsutne ili neorganizirane. Također, mogu pokazivati impulzivnost, ali i spontanost (Matz i sur., 2016).

Dalje, neuroticizam je osobina koja pokazuje čovjekovu sklonost doživljavanju neugodnih emocija te određuje na koji će se način pojedinac nositi sa životnim zahtjevima i na njih reagirati. Neurotični pojedinci tipično su uznemireni, nervozni, promjenjivih emocija i raspoloženja te zabrinuti. U odnosu na njih, pojedinci s niskim neuroticizmom emotivno su stabilniji, optimističniji su, smireniji te samouvjereniji (Matz i sur., 2016). Kwapil i suradnici (2002; prema Larsen i Buss, 2008) smatrali su da su neurotične osobe sklonije disocijacijama, odnosno da tendiraju ka slabijem sjećanju bitnih životnih situacija, osjećaju se društvene otuđeno te im se neka mjesta znaju učiniti neuobičajenima i neprepoznatljivima.

Konačno, otvorenost prema iskustvu osobina je koja se odnosi na to jesu li ljudi više okrenuti novome ili radije biraju ustaljenost i uobičajenost. Dakle, otvorenost je osobina koja razlikuje maštovite i kreativne pojedinci od onih pojedinaca sa ustaljenim, konvencionalnim načinom razmišljanja. Osobe otvorene ka iskustvu opisane su kao intelektualno znatiželjni, individualističke, maštovite i nekonvencionalne osobe koje pokazuju zanimanje za estetikom. S druge strane, pojedinci niski na toj osobini tradicionalniji su i konzervativniji te će vjerojatno više preferirati poznato nego nešto novo i neobično (Matz i sur., 2016).

Nadalje, važno je spomenuti kako ne postoje isključivo dobre ili loše osobine ličnosti iz razloga što stjecanje visokog ili niskog rezultata na svakoj osobini ima svojih prednosti i nedostataka. Netko, primjerice, može smatrati visoku ugodnost „dobrom” osobinom. Međutim, iako prijateljski odnos i povjerenje kao odraz visoke ugodnosti imaju svoje prednosti u nekim aspektima života kao što su to odnosi ili timski rad, visoka ugodnost odraz je i lakovjernost te nedostatka tvrdoglavosti što u određenim situacijama može biti nedostatak (Matz i sur., 2016).

3. **Obrazovni ishodi**

S obzirom na to da je jedan od važnijih ciljeva modernih društva postizanje kvalitetnog obrazovanja kroz efikasno školstvo, postoji povećan interes za istraživanjem obrazovnih ishoda (Scheerens, 2016; prema Kyriakides, 2019). Obrazovni ishodi prethodno su u uvodu definirani kao očekivanja koja to znanja, sposobnosti ili vrijednosti učenik treba usvojiti tijekom određene godine učenja i podučavanja (Letschert, 2004; prema Bošnjak, 2013). Slično tome, Divjak (2008) je obrazovne ishode opisala kao polazne točke koje određuju što bi student trebao znati, razumjeti i primjeniti nakon uspješno svladane akademske godine. Obrazovni su se ishodi pokazali korisnim za nastavnike u definiranju što se od učenika očekuje, u pripremi materijal i nastave te u komunikaciji sa učenicima no koriste i u organizaciji i upravljanju obrazovnim institucijama (Divjak, 2008). Nadalje, Divjak (2008) je istaknula kako se u okviru obrazovanja češće rabi izraz ishodi, a manje ciljevi podučavanja premda može i formiranje ciljeva odražavati suvremen pristup podučavanja. Također, izrazom ishoda opisuju se nastavni planovi i programi (Divjak, 2008). Dakle, obrazovni ishodi složeni su koncepti koji se radi jasnije formulacije ishoda, njihove primjene u razvoju plana i programa te jednoznačne interpretacije hijerarhijski dijele i tako čine taksonomiju. Na samom vrhu taksonomije su opći ishodi učenja koji opisuju razinu akademskog postignuća, zatim slijede specifični ishodi koji opisuju određen studijski program nekog područja dok još specifičniji ishodi određuju kriterije uspjeha studenata nekog kolegija (Divjak, 2008). Stoga, važno je opće, odnosno kompleksnije ishode učenja konkretizirati na pojedine, odnosno jednostavnije nastavne cjeline (Divjak, 2008). Nadalje, kako bi obrazovanje bilo učinkovito, potrebno je postići specifične ishode unutar obrazovanja. Dakle, učinkovitost se odnosi na postizanje očekivanog rezultata koji je bio unaprijed definiran obrazovnim ishodima (Creemers i sur., 2010; prema Kyriakides, 2019). Postizanjem takvih ishoda studenti stječu kompetencije za buduće zanimanje što odražava kvalitetu obrazovanja. Osim efikasno osmišljenog plana i programa nastave i drugi čimbenici fakulteta poput organizacije izvođenja studijskog programa ili kvaliteta nastavnog osoblja mogu pridonijeti kvaliteti obrazovanja (Divjak, 2008).

4. **Učinkovit nastavnik**

U pokušaju boljeg pojašnjavanja uloge nastavnika u obrazovnom procesu, nalazi iz teorija ličnosti zavrijedili su veću pozornost obrazovne psihologije. Na osnovi pregleda radova Göncza (2017) takav pristup trenutno nije dovoljno prisutan u obrazovnoj psihologiji, iako je psihologija napučena mnoštvom teorija ličnosti koje nude određena rješenja u strukturnim, razvojnim i motivacijskim aspektima ljudske osobnosti. Cramer (2013; prema Göncz, 2017) je dokazao da se kombiniranjem nalaza iz različitih teorija ličnosti može doći do efikasnijih rješenja određenih životnih probleme što se također može primijeniti na uspješno izvršavanje uloge nastavnika u obrazovnim procesima. Efikasno obrazovanje podrazumijeva kvalitetno podučavanje. Osobnost se nastavnika pokazala kao jedan od važnih elemenata u učinkovitom podučavanju (Mazandarani i Troudi, 2017). Za takvo podučavanje nužne su povratne informacije u obliku procjena nastavnika koje bi pridonijele učinkovitosti nastavnika u obrazovanju učenika (Porter i Brophy, 1988; prema Lupascu i sur., 2013). Istraživanja osobnosti učitelja u obrazovnoj psihologiji i srodnim područjima razmjerno su različita s obzirom na njihove metodologije i njihove pretpostavke i ciljeve. Štoviše, istraživanja su se temeljile na samoprocjeni nastavnika i na procjenama nastavnika od strane njihovih učenika, sveučilišnih studenata te drugih nastavnika ili stručnjaka u području obrazovanja (Göncz, 2017). Dakako, u istraživanju Kima i MacCanna (2018) studentske su se procjene nastavnika pokazale jačim prediktorom učinkovitosti nastavnika u odnosu na samoprocjene nastavnika. Uz to, učinkovitost se nastavnika prosuđivala i na osnovi rezultata postignuća učenika (Corcoran 2017; Herman i sur., 2011; prema Corcoran i O'Flaherty, 2018). Osim toga, podaci su prikupljeni i iz eseja o osobnostima učitelja (Göncz, 2017). Svi navedeni izvori procjena važni su za diferenciranje učinkovitih nastavnika od manje učinkovitih, odnosno za razlikovanje učitelja koji efektivno podučavaju i učitelja koji manje efektivno podučavaju učenike. Dalje, Andreson (2009; prema Lupascu i sur., 2013) je smatrao da je efikasan učitelj onaj koji radi stvari kako treba. Primjerice, planira svoju lekciju, priprema okruženje za učenje, provodi odgovarajuća uvođenja lekcija, postavlja pitanja i koristi medijske materijale. Međutim, učinkovito podučavanju je puno više od samog izvršavanja radnih zadataka. Efektivni bi nastavnik trebao biti i osjetljiv na živote studenata (Anderson, 2009; prema Lupascu i sur., 2013). Nerijetko su upravo oni smatrani dobrim nastavnikom. Stoga, ovisno o tome kako ga drugi vide, nastavnik može biti dobar ili loš (Genc i sur., 2014).

McCrae i Costa (1991; prema Corcoran i O'Flaherty, 2018) u svojim su istraživanjima ustanovili da faktori ličnosti Velikih pet (ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost) objašnjavaju većinu individualnih varijanci u ponašanju. Isto tako, prethodna su istraživanja utvrdila važnost osobina ličnosti na obrazovne ishode i ishode vezane općenito uz posao. (Corcoran i O'Flaherty, 2016; Dudley i sur., 2006; prema Corcoran i O'Flaherty, 2018). Stoga je petofaktorski model ličnosti primjenjiv za proučavanje ponašanja u raznim domenama, uključujući obrazovnu domenu koja se odnosi na ponašanje i osobnost nastavnika (Göncz, 2017). Štoviše, Göncz (2017) je istaknuo da pojedinačni postupci i intervencije nastavnika, tj. učinci koje oni imaju na studente, također su u velikoj mjeri određeni osobnošću nastavnika. Kako je petofaktorski model ličnosti najčešće razmatra u području organizacijskog ponašanja, posebice u profesionalnom izboru i usmjeravanju, takva primjena pruža dobru osnovu na kojoj se mogu ispitati željene ili neželjene osobine ličnosti nastavnika. Primjerice, savjesnost i ugodnost pozitivno su povezani s angažmanom na radnom mjestu (Aziz i Tronzo, 2011). Shodno tome, moglo bi se pretpostaviti da poželjan profil ličnosti nastavnika obuhvaća uže osobine ugodnosti poput suradljivosti, spremnosti na kompromis, blagost, dobronamjernosti i slično. Osim toga, poželjno bi bilo i da nastavnik posjeduje razumnu razinu savjesti kako bi se u njegovu radu pojavile karakteristike kao što su stručnost, red, prihvaćanje i izvršavanje obveza, planiranje, samodisciplina, kontrola impulsa te predanost (Göncz, 2017). Također, savjesnost nastavnika imala je pozitivan utjecaj na motivaciju i znanje studenata te je kroz tu akademsku motivaciju imala utjecaj na akademske rezultate studenata (Khalilzadeh i Khodi, 2018). Kim i suradnici (2019) utvrdili su da je savjesnost pozitivno povezana sa učinkovitošću nastavnika. Pored toga, njihovim je istraživanjem nađena pozitivna povezanost između efikasnosti nastavnika i preostalih faktora „velike petorice“, izuzev ugodnosti. Dakle, suprotno očekivanju istraživača, ugodnost nije bila povezana s učinkovitošću nastavnika. S obzirom na mogući propust prilikom istraživanja, Kim i suradnici (2019) upozoravali su da se iz tog neočekivanog nalaza ne izvlače praktične implikacije. Nadalje, Hakimi i suradnici (2011; prema Khalilzadeh i Khodi, 2018) utvrdili su da su ugodnost i otvorenost prema iskustvima pozitivno povezani s akademskim postignućima. Fokusirajući se posebno na uspjeh, organizacijska su istraživanja pokazala da je neuroticizam negativno povezan s uspjehom u radu (Smithikrai, 2007; prema Göncz, 2017) i težnjama za upravljanjem i djelotvornošću

(Niehoff, 2006; prema Göncz, 2017). Slično tome, Genc i suradnici (2014) smatrali su neuroticizam nepoželjnom osobinom nastavnika dok su ekstraverziju vidjeli kao poželjnu nastavničku dispoziciju. Dakako, Kim i suradnici (2019) mišljenja su bila da su visoke razine ekstraverzije i savjesnosti nastavnika posebno važne za učinkovitost nastavnika. Štoviše, ustanovili su da je ekstraverzija bila nešto jače povezana s efikasnošću nastavnika u odnosu na savjesnost.

Genc i suradnici (2014) u svom su nalazu, primjenom Inventar BF upitnika, dobili da se na dimenziji ekstraverzije od uspješnog nastavnika očekuje da bude energičan, entuzijastičan, komunikativan, društven, susretljiv, sposoban zalagati se za svoja prava; a da bude manje sramežljiv, miran, ukočen, krut te da mu ne nedostaje ležernost ili spontanost u društvenom ophođenju. Kako bi nastavnik bio efikasan, na dimenziji ugodnosti od nastavnika se očekivalo da bude suradljiv, ugodan, prisan, suosjećajan, plemenit te da ne bude hostilan, hladan, zatvoren ili sklon izazivanju konflikta. Na dimenziji savjesnosti očekivalo se od nastavnika da bude organiziran, radišan, ustrajan, pouzdan, pažljiv, usredotočen, sustavan i da ne bude distraktibilan, odnosno sklon ometanju. Nadalje, osobine dimenzije neuroticizma kao što su depresivnost, potištenost, napetost, staloženost, podložnost stresu, pretjeranoj kontroli, promjeni raspoloženja nisu bile procijenjene kao dispozicije koje bi činile nastavnika učinkovitim. Na dimenziji otvorenost navodile su se osobine uspješnih nastavnika poput kreativnosti, radoznalosti, otvorenosti uma, liberalnosti, naklonost ka umjetnosti i slično. Dakle, nalazima Genca i suradnika (2014) utvrđeno je da učenici preferiraju učitelje koji imaju izraženije dimenzije kao što su to ekstraverzija, otvorenost, ugodnost i savjesnost te da imaju manje izražen neuroticizam. U prilog tome, istraživanjem Perera i McIlveen (2017; prema Perera i sur., 2018) također je utvrđeno da dobro prilagođenog nastavnika karakterizira relativno niska razina neuroticizma i visoka razina ekstraverzije, savjesnosti, ugodnosti i otvorenosti.

Međutim, određenim brojem istraživanja identificirano je nekoliko profila ličnosti različitih kombinacija dimenzija petfaktorskog modela (Perera i McIlveen, 2017; Zhang i sur., 2015; Merz i Roesch 2011; prema Perera i sur., 2018). „Fleksibilan” ili „dobro prilagođen” profil podrazumijeva relativno nisku razinu neuroticizma i visoku razinu ekstraverzije, savjesnosti, ugodnosti i otvorenosti što se poklapa s prethodnim opisom

ličnosti Genca i suradnika (2014). Drugi identificirani profil je „uobičajen” profil, s gotovo prosječnim razinama svih pet velikih faktora. Treći profil ličnosti je „rigidni” ili „nepoželjan” profil pri čemu je razina neuroticizma visoka dok je razina preostalih osobina niska. Posljednji profil ličnosti je „ekscitabilni”, tj. „pobudljivi“ profil kojeg obilježava visoko izražen neuroticizam i ekstraverzija, iznad prosječna otvorenosti i ugodnosti, te niska savjesnost. Perera i suradnici (2018) prvi su koji koriste tih četiri profila za ispitivanje načina na koji osobine ličnosti nastavnika međusobno djeluju i utječu na profesionalne ishode nastavnika. Nadalje, u njihovom su istraživanju najpozitivnije ishode pokazali dobro prilagođeni nastavnici. Dakle, u odnosu na ostale profile ti su nastavnici imali najviše razine samoefikasnosti, angažmana na radnom mjestu te zadovoljstvo poslom. Naime, samoefikasnost se pokazala utjecajnom na nastavnikovo ulaganje u podučavanje, izbore i ambicije pri čemu su nastavnici s izraženim osjećajem samoefikasnosti otvoreni za novitete i zamisli, skloniji su isprobavanju novih metoda podučavanja i organizaciji. Isto tako, nastavnici su s izraženijim osjećajem vlastite efikasnosti manje kritični sa sobom kada učenici pogriješe te duže ulažu napore u radu sa učenicima (Šimić Šašić i Sorić, 2009) Dobiveni podaci dobro prilagođenih nastavnika pripisivali su se njihovom pozitivnijem afektivnom iskustvu u nastavi; većoj usmjerenosti k postignuću, dužnosti i ustrajnosti u obavljanju poslovnih zadataka; većoj intelektualnoj znatiželji i sklonost raznolikosti u stvaranju i predavanju nastavnih sadržaja; te dispozicijama topline, altruizam. Također, manje je vjerojatno da će se ti nastavnici povući iz radnih zadataka i burno reagirati na negativne događaje unutar školskog konteksta (Perera i sur., 2018). Nadalje, nastavnici ekscitabilnog profila ličnosti izražavali su, u usporedbi sa ostalim profilima, najveće nezadovoljstvo poslom. Iako su ti učitelji imali nadprosječno izraženu ekstraverziju, koja se indirektno pokazala pozitivno povezana sa poslovnim zadovoljstvom (Blatny i sur., 2018), imali su i ispodprosječno izraženu savjesnost, nešto nadprosječno izraženi neuroticizam, te visoku otvorenost i ugodnost, što u kombinaciji može narušiti zadovoljstvo radnim mjestom. Drugo, visoka razina energije te sklonost ka usklađenosti i altruizmu osobine su koje mogu pobudljive nastavnike navesti na to da se obvežu, možda čak i previše, na mnoge aktivnosti povezane sa školom. Ako im uz to još bude nedostajalo samodiscipline, organizacije i obveznosti izvršavanja zadataka, nije iznenađujuće što može doći do nezadovoljstva poslom. Treće, kombinacija pojačane ekstraverzije i nešto iznad prosječnog neuroticizma, koja se

može dodatno intenzivirati visokom otvorenošću, može kod pobudljivog nastavnika izazvati veću emocionalnu reaktivnost na poslovne situacije što može, u slučaju negativnog afekta, potkopati zadovoljstvo nastavnika poslom (Perera i sur., 2018). Štoviše, Dicke i suradnici (2020) utvrdili su kako je zadovoljstvo radnim mjestom nastavnika povezano s dostignućem učenika. Dalje, nastavnici uobičajenog profila ličnosti izražavali su znatno niže zadovoljstvo. Dakako, nije bilo značajnih razlika između uobičajenih nastavnika i rigidnih kada su u pitanju bile samoefikasnost i angažman. Iako uobičajeni i rigidni nastavnici imaju usporedive razine neuroticizma i ekstraverzije, njihove razine ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti potpuno su različite. Nastavnici rigidnog profila ličnosti imali su znatno niže razine ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti što može upućivati na to da njihova učinkovitost nastave, angažman i zadovoljstvo poslom u načelu mogu biti niži od običnih nastavnika. Moguće da nastavnici običnog profila imaju dovoljnu razinu savjesnosti, ugodnosti i otvorenosti da budu uključeni i predani svom radu, ali nedovoljne razine za obavljanje svojih radnih uloga na razini koja potiče naknadno veće samopouzdanje, angažman i zadovoljstvo. Suprotno tome, rigidni nastavnici mogu relativno manje ulagati u rad i kolege, tako da obavljaju svoj posao bez previše brige za izvedbu što se može kasnije odraziti na učinkovitost nastavnika (Perera i sur., 2018). Štoviše, nalazi Perera i suradnika (2018) pružili su nove dokaze koji ukazuju na to da je važno u obzir uzeti i interakciju s osobinama, a ne samo pojedinačne efekte osobina ličnosti.

Svakako, od interesa za ovaj pregled mogle bi biti i ostale relevantne studije koja se nisu izričito odnosile na petofaktorski model ličnosti no bavile su se proučavanjem osobina nastavnika. Primjerice, Suplicz (2009; prema Göncz, 2017) je utvrdio da učenici pripisuju nastavnicima srednjih škola, koji su procijenjeni manje adekvatnima, karakteristike koje su prisutne u neuroticizmu i introveziji, konkretno, emocionalnu hladnoću i nedostatak humora. Pored toga, stil predavanja tih nastavnika bio je ocijenjen kao manje učinkoviti što može odražavati slabije izraženu savjesnost. Sanchez i suradnici (2011; prema Göncz, 2017) proučavali su očekivanja studenata društvenih znanosti te utvrdili da studenti očekuju od svojih nastavnika da ih tretiraju s poštovanjem i razumijevanjem što bi se moglo odnositi na ugodnost. U istom tom istraživanju očekivalo se i da učitelji budu otvoreni za suradnju te da imaju dobre vještine predavanja. Nadalje, adolescentni sudionici Lupascua i suradnika

(2013) izvještavali su o različito cijenjenim osobinama učitelja kao što su smirenost, tolerancija, smisao za humor, prijateljski pristup, dobro pripremljen i slično. Ni učenici ni učenice nisu preferirali karakteristike poput ironičnosti, prekomjerni autoritet i zahtjevi učitelja, neposvećenost poslu, nesigurnost te prekomjerna tolerancija. No za razliku od učenika, učenice su više cijenile ustrajnost, toleranciju te emocionalnu i ponašajnu kontrolu. Svakako, važno je spomenuti da na nastavnika, učenika te obrazovne procese ne utječu isključivo osobine ličnosti već i faktori izvan razreda, primjerice, obilježja škole, rukovođenje školom, klima škole, obitelj, prijatelji, šira zajednica i slično (Šimić Šašić i Sorić, 2009). Uz osobnost nastavnika pokazalo se da su i verbalne sposobnosti nastavnika kao i stručno usavršavanje te znanje nastavnog sadržaja važne za uspjeh učenika (Corwin, 2019; prema Vanek i sur., 2021).

3.1 Odnos nastavnika i učenika

Učinkoviti nastavnici koji izgrade pozitivnu vezu s učenicima predstavljaju snažnu silu u životima učenika posebice za učenike koji postižu slabije uspjehe (Woolfolk, 2016). Šimić Šašić i Sorić (2009) ustanovili su da u interakcije nastavnik–učenik nastavnik ima jedinstvenu ulogu koja dobro odražava njegovu ličnost pri čemu su njegova individualna obilježja važna unutar školske sfere, tj. imaju utjecaja na ponašanja nastavnika te time i na učeničko postignuće. U prilog tome, Corwin (2019; prema Vanek i sur., 2021) je dokazao da određena obilježja nastavnika, njihovo obrazovanje te njihova interakcija s učenicima mogu različito utjecati na uspjeh učenika. Pozitivan odnos nastavnika i studenata mogao bi povećati motivaciju studenata i njihovo akademsko postignuće (Bouras i Keskes 2014; Joe i sur., 2017; prema Khalilzadeh i Khodi, 2018). Nastavnici s kojima je moguće uspostaviti suradničke odnose bili su procijenjeni kao poželjniji nastavnici (Vanek i sur., 2021). Isto tako, u istom su istraživanju kao poželjniji nastavnici bili procijenjeni i oni koji su se trudili pojasniti nepoznate pojmove, radili na svojim organizacijskim vještinama te kontinuirano slijedili radni pomak učenika. Nadalje, od dobrog se nastavnika isto očekivalo da prati i regulira socijalne odnose učenika te da radi na disciplini, rješavanju sukoba i na uzajamnosti odnosa sa i među učenicima što doprinosi različitim pozitivnim ishodima. (Radev i Pešikan, 2021). Uz navedeno, važno bi bilo da nastavnik može prepoznati i pomoći sa teškoćama s kojima se susreće učenik (Ivić i sur., 2003; prema Radev i Pešikan, 2021). Naime, takva

afektivna osjetljivost nastavnika, unatoč tome što je teško mjerljiva, vrlo je značajan i neizostavan aspekt rada nastavnika kao i ispravnog određenja učinkovitosti nastavnika (Goldhaber i Anthony, 2004; prema Radev i Pešikan, 2021). Nalazi Radeva i Pešikana (2021) pokazali su da su nastavnici blaže ćudi te brižni, prisni i suosjećajni u odnosima učenicima vještiji u afektivnom ophođenju sa učenicima. S obzirom da su k tome i otvoreniji za nove ideje, mogu češće primjenjivati nova znanja, tehnike i metode rada te biti otvoreni prema učeničkim prijedlozima i idejama (Radev i Pešikan, 2021). U istom je istraživanju nađeno da je neuroticizam znatno povezan sa nastavnikovom (ne)vještinom afektivnog komuniciranja sa učenicima. Radev i Pešikan (2021) su u svome radu istaknuli kako se jasno mogu, na temelju ličnosti nastavnika, diskriminirati poželjni nastavnici od onih manje poželjnih pri čemu poželjni nastavnici ne nagnju prečestom negativnom raspoloženju, nisu osjetljivi ni ranjivi toliko na stres ili rigidni. Dakle, njihovim se istraživanjem utvrdilo da nastavnici svjesno ili nesvjesno izražavaju ličnost u radu i odnosima te da je ličnost nastavnika u korelaciji sa učeničkim doživljajem i kvalitetom odnosa koji uspostavljaju sa nastavnikom. Wu i suradnici (2022) ustanovili su da percepcija odnosa utječe na motivaciju učenika i obrazovne ishode pri čemu su se percipirani odnosi s nastavnikom ispostavili kao značajan prediktor. Štoviše, nađeno je da su djevojke osjetljivije na negativne odnose s nastavnikom, dok su dječaci bili osjetljiviji na negativne odnose između kolega (Wu i sur., 2022). Nadalje, prema Šimić Šašić i Sorić (2009) samoefikasnost, kao jedna od ispitivanih karakteristika nastavnika, bila je izdvojena kao dobar prediktor angažiranosti nastavnika u radu s učenicima. Naime, visoko efikasni nastavnici upotrebljavali su aktivan stil podučavanja. Nasuprot tome, autoritaran stil podučavanja u istom se istraživanju pokazao tipičnim za rigidnije te starije nastavnike. Nadalje, perfekcionizam se kao također ispitivana karakteristika nastavnika pokazao pozitivno povezan s niskom podrškom i niskim izazovom te visokim očekivanjima nastavnika. Anksiozniji nastavnici skloniji su interakciji koja ih izolira od učenika kao što je to poticanje rada u parovima ili izlaganja prezentacija (Houlihan i sur., 2009; prema Genc i sur., 2014). Davno se utvrdilo kako je empatija koju karakterizira brižnost i spremnost pomaganju drugim, važna osobina učinkovitih nastavnika (Hoffman, 1975; prema Đigić, 2013).

5. **Kritički osvrt i implikacije**

Osobine ličnosti nastavnika predmet je istraživanja koji je relativno slabo bio zastupljen u znanstvenim radovima. Štoviše, u usporedbi sa brojem istraživanjima koja su se bavila proučavanjem osobina učenika, postoji nedostatan broj radova na temu osobina nastavnika, posebice, na temu osobina nastavnika i obrazovne ishode. Ako je i bilo takvih istraživanja, većina njih je ispitala profesionalni identitet i kompetencije nastavnika, a manje njih je proučavalo nastavnikove osobine ličnosti. Stoga je potrebno provesti dodatna istraživanja koja bi proširila trenutačna saznanja o ličnosti nastavnika i njezin učinak na obrazovne ishode. Također, rezultati navedenih radova imaju brojne implikacije za pedagošku praksu, posebice u pogledu naobrazbe budućih nastavnika, njihovog kasnijeg stručnog usavršavanja te procjene njihova uspjeha.

6. **ZAKLJUČAK**

Uloga osobine nastavnika u obrazovnim ishodima tema je koja nije bila dosad toliko istražena. Manji se broj istraživanja bavio proučavanjem osobina nastavnika u okviru Petofaktorskog modela ličnosti. U većini su nalaza visoke razine faktora ekstraverzije, ugodnosti, savjesnosti i otvorenosti prema iskustvu bili asocirani sa efikasnim nastavnicima dok se visoka razina neuroticizma odnosile na manje efikasnim nastavnike. Nastavnik je jedna od najvažnijih faktora u obrazovanju. On posreduje između učenika i obrazovnih ishoda. Štoviše, znanje koje učenik, uz pomoć nastavnika, stekne tijekom obrazovanja može imati utjecaja i na kasniji život osobe kao i na cijelu generaciju mladih ljudi. Stoga posao nastavnika ima brojne složene zadatke što posao ne čini nimalo jednostavnim. Nadalje, pojedinačni postupci i intervencije nastavnika, odnosno učinci koje oni imaju na učenike, u velikoj su mjeri određeni osobnošću nastavnika. Dakle, svaki nastavnik posjeduje individualne osobine ličnosti koje onda utječu na njegovo ponašanje te tako djeluju na ponašanje učenika, odnosno na njegov uspjeh. Postignuće učenika, kao važan aspekt obrazovnih ishoda, odražava kvalitetu obrazovanja dok ono podrazumijeva kvalitetno podučavanje. Osobnost se nastavnika ispostavila kao jedan od značajnijih elemenata učinkovitog podučavanja. Štoviše, mnogo se osobina ispostavilo važnima za nastavničku profesiju. Uz to, pozitivan se odnos nastavnika i studenata pokazao bitnim za akademsko postignuće.

6. LITERATURA

- Aziz, S. i Tronzo, C. L. (2011). Exploring the relationship between workaholism facets and personality traits: A replication in American workers. *The Psychological Record*, 61(2), 269-286.
- Blatný, M., Květon, P., Jelínek, M., Šolcová, I., Zábrodská, K., Mudrák, J. i Machovcová, K. (2018). The influence of personality traits on life satisfaction through work engagement and job satisfaction among academic faculty members. *Studia Psychologica*, 60(4), 274-286.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. i Botić, T. (2011). Odnos školskog uspjeha i socijalnih vještina kod učenika osnovne škole. *Život i škola*, 58(27), 38-54.
- Corcoran, R. P. i O'Flaherty, J. (2018). Factors that predict pre-service teachers' teaching performance. *Journal of Education for Teaching*, 44(2), 175-193.
- Dicke, T., Marsh, H. W., Parker, P. D., Guo, J., Riley, P. i Waldeyer, J. (2020). Job satisfaction of teachers and their principals in relation to climate and student achievement. *Journal of Educational Psychology*, 112(5), 1061.
- Divjak, B. (2008). *Ishodi učenja u visokom školstvu*. Varaždin: TIVA-FOI.
- Đigić, G. (2013). *Ličnost nastavnika i stilovi upravljanja razredom*. [Doktorska dizertacija, Sveučilište u Nišu]. Nacionalni Repozitorijum Disertacija u Srbiji. <https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/handle/123456789/4000/Disertacija.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Fulgosi, A. (1993). *Psihologija ličnosti: teorija i istraživanja*. Zagreb : Školska knjiga.
- Genc, L., Pekić, J. i Genc, A. (2014). Struktura ličnosti dobrog nastavnika iz perspective studenata prema modelu Velikih pet. *Psihologija*, 47(1), 49-63.
- Göncz, L. (2017). Teacher personality: a review of psychological research and guidelines for a more comprehensive theory in educational psychology. *Open Review of Educational Research*, 4(1), 75-95.

- Huang, S. Y. L. i Fraser, B. J. (2009). Science teachers' perceptions of the school environment: Gender differences. *Journal of Research in Science Teaching: The Official Journal of the National Association for Research in Science Teaching*, 46(4), 404-420.
- Khalilzadeh, S. i Khodi, A. (2021). Teachers' personality traits and students' motivation: A structural equation modeling analysis. *Current Psychology*, 40(4), 1635-1650.
- Kim, L. E., Dar-Nimrod, I. i MacCann, C. (2018). Teacher personality and teacher effectiveness in secondary school: Personality predicts teacher support and student self-efficacy but not academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 110(3), 309–323.
- Kim, L. E., Jörg, V., & Klassen, R. M. (2019). A meta-analysis of the effects of teacher personality on teacher effectiveness and burnout. *Educational psychology review*, 31(1), 163-195.
- Kyriakides, L., Stylianou, A. i Menon, M. E. (2019). The link between educational expenditures and student learning outcomes: Evidence from Cyprus. *International Journal of Educational Development*, 70, 102081.
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2008). *Psihologija ličnosti: područja znanja o ljudskoj prirodi – prijevod 2. izdanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lupascu, A. R., Pânisoară, G. i Pânisoară, I. O. (2014). Characteristics of effective teacher. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 127, 534-538.
- Matz, S., Chan, Y. W. F. i Kosinski, M. (2016). *Models of personality*. In *Emotions and personality in personalized services*. Cham: Springer.
- Mazandarani, O. i Troudi, S. (2017). *Teacher evaluation: What counts as an effective teacher?. In Evaluation in foreign language education in the Middle East and North Africa*. Cham: Springer.
- Pastuović, N. (2012). *OBRAZOVANJE I RAZVOJ: Kako obrazovanje razvija ljude i mijenja društvo, a kako društvo djeluje na obrazovanje*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja; Učiteljski fakultet.

- Perera, H. N., Granziera, H. i McIlveen, P. (2018). Profiles of teacher personality and relations with teacher self-efficacy, work engagement, and job satisfaction. *Personality and Individual Differences, 120*, 171-178.
- Petz, B. (2006). *Uvod u psihologiju: psihologija za nepsihologe*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Radev, M. T. i Pešikan, A. (2021). CRTE LIČNOSTI I AFEKTIVNA ULOGA OMILJENIH INEOMILJENIH NASTAVNIKA. *Godišnjak za pedagogiju, 6(2)*, 53–69.
- Repišti, S. (2016). *Psihologija ličnosti: Teorija i empirija – 2. prošireno izdanje*. Podgorica: autorsko izdanje.
- Strugar, V. (2014). *Učitelj između stvarnosti i nade*. Zagreb: Alfa.
- Strugar, V. (1993). *Biti učitelj*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Šimić Šašić, S. I Sorić, I. (2010). PRIDONOSE LI OSOBNE KARAKTERISTIKE NASTAVNIKA VRSTI INTERAKCIJE KOJU OSTVARUJU SA SVOJIM UČENICIMA?. *Društvena istraživanja, 19(6 (110))*, 973-994.
- Timmermans, A. C., Kuyper, H. i van der Werf, G. (2015). Accurate, inaccurate, or biased teacher expectations: Do Dutch teachers differ in their expectations at the end of primary education?. *British Journal of Educational Psychology, 85(4)*, 459-478.
- Vanek, K., Maras, A. i Karabin, P. (2021). Tko su dobri učitelji?. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu, 70(2)*, 349-370.
- Vorkapić, S. T., Čepić, R. i Šekulja, I. (2016). Are there any differences in personality traits and life satisfaction between future preschool and primary school teachers?. *Journal of Research in Childhood education, 30(3)*, 361-373.
- Vrgoč, H. (2012). Društveno-ekonomski aspekti učiteljstva. *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, 153(3-4)*, 547-560.
- Woolfolk, A. (2016). *Edukacijska psihologija - prijevod 11. izdanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Wu, F., Jiang, Y., Liu, D., Konorova, E. i Yang, X. (2022). The role of perceived teacher and peer relationships in adolescent students' academic motivation and educational outcomes. *Educational Psychology, 42(4)*, 439-458.